

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

DƯƠNG THỊ HIỆU

**TIỂU THUYẾT LỊCH SỬ
CỦA HỒ THỦY GIANG**

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

THÁI NGUYÊN - 2020

**ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM**

DƯƠNG THỊ HIỆU

**TIỂU THUYẾT LỊCH SỬ
CỦA HỒ THỦY GIANG**

Ngành: Văn học Việt Nam

Mã ngành: 8.22.01.21

**LUẬN VĂN THẠC SĨ NGÔN NGỮ,
VĂN HỌC VÀ VĂN HÓA VIỆT NAM**

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. CAO THỊ HẢO

THÁI NGUYÊN - 2020

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu nêu trong luận văn là trung thực. Những kết luận của khoa học của luận văn chưa từng được ai công bố trong bất kỳ công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Dương Thị Hiệu

LỜI CẢM ƠN

Em xin bày tỏ lòng biết ơn chân thành và sâu sắc tới cô giáo hướng dẫn là PGS.TS. Cao Thị Hảo - người đã tận tình hướng dẫn, động viên, tạo điều kiện tốt nhất cho em trong suốt quá trình thực hiện luận văn.

Xin chân thành cảm ơn Ban Giám hiệu, quý thầy cô giáo Khoa Ngữ văn, đặc biệt là các thầy cô đã nhiệt tình giảng dạy khóa 26 chuyên ngành Văn học Việt Nam, các cán bộ Phòng Đào tạo trường Đại học Sư phạm Thái Nguyên đã tạo điều kiện thuận lợi cho em trong quá trình học tập, nghiên cứu tại trường.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng cảm ơn sâu sắc tới Nhà văn Hồ Thuỷ Giang đã cung cấp tư liệu cho chúng tôi trong quá trình thực hiện luận văn và những người thân, đồng nghiệp, bạn bè đã động viên, quan tâm, chia sẻ và tạo mọi điều kiện giúp tôi hoàn thành tốt khóa học này.

Thái Nguyên tháng 6 năm 2020

Tác giả luận văn

Dương Thị Hiệu

MỤC LỤC

Lời cam đoan	i
Lời cảm ơn.....	ii
Mục lục	iii
MỞ ĐẦU	1
1. Lý do chọn đề tài	1
2. Lịch sử vấn đề.....	2
3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu	7
4. Nhiệm vụ và mục đích nghiên cứu	7
5. Phương pháp nghiên cứu	8
6. Đóng góp của luận văn	9
7. Bố cục luận văn	9
NỘI DUNG	10
Chương 1: MỘT SỐ VẤN ĐỀ LÝ LUẬN VÀ HÀNH TRÌNH SÁNG TÁC TIỂU THUYẾT LỊCH SỬ CỦA HỒ THỦY GIANG	10
1.1. Một số vấn đề lí luận về tiểu thuyết và tiểu thuyết lịch sử.....	10
1.1.1. Khái niệm về tiểu thuyết và tiểu thuyết lịch sử	10
1.1.2. Những đặc trưng cơ bản của tiểu thuyết lịch sử.....	12
1.2. Hồ Thủy Giang trong dòng chảy văn học Thái Nguyên	16
1.2.1. Khái quát văn học địa phương Thái Nguyên.....	16
1.2.2. Nhà văn Hồ Thủy Giang.....	23
1.2.3. Vị trí của Hồ Thủy Giang trong dòng chảy văn học Thái Nguyên	25
Tiểu kết chương 1	28
Chương 2: MỘT SỐ PHƯƠNG DIỆN NỘI DUNG TRONG TIỂU THUYẾT LỊCH SỬ CỦA HỒ THỦY GIANG	29
2.1. Cảm hứng lịch sử in đậm dấu ấn thời đại.....	29
2.1.1. Tự hào, ngợi ca về những chiến thắng của dân tộc	29

2.1.2. Cảm hứng bi hùng về những mất mát đau thương	32
2.2. Những con người anh hùng của một thời đại lịch sử	36
2.2.1. Những con người đại diện cho vẻ đẹp của cộng đồng	36
2.2.2. Những vị anh hùng quyết đoán và quả cảm	41
2.2.3. Những người con sẵn sàng hi sinh, xả thân vì quê hương, đất nước	51
Tiểu kết chương 2	58
Chương 3: MỘT SỐ PHƯƠNG DIỆN NGHỆ THUẬT TRONG TIỂU	
THUYẾT LỊCH SỬ CỦA HỒ THỦY GIANG	59
3.1. Cốt truyện mang màu sắc lịch sử	59
3.1.1. Cốt truyện mang màu sắc huyền sử về nhân vật anh hùng	59
3.1.2. Cốt truyện tái hiện sự kiện lịch sử của địa phương	62
3.2. Nghệ thuật xây dựng nhân vật.....	71
3.2.1. Nghệ thuật miêu tả ngoại hình, hành động.....	71
3.2.2. Nghệ thuật miêu tả tâm lý nhân vật.....	75
3.3. Ngôn ngữ nghệ thuật	78
3.3.1. Ngôn ngữ mang dấu ấn lịch sử.....	78
3.3.2. Ngôn ngữ mang dấu ấn đời thường.....	81
Tiểu kết chương 3	84
KẾT LUẬN.....	85
DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH CÔNG BỐ LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI. 86	
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	87

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Thái Nguyên là một tỉnh thuộc vùng núi phía Bắc Việt Nam, là mảnh đất có bề dày lịch sử và truyền thống lâu đời, nơi đây đã ghi lại nhiều dấu ấn lịch sử của dân tộc Việt Nam nói chung và địa phương Thái Nguyên nói riêng. Thành tựu về lịch sử và con người vùng đất Thái Nguyên khá phong phú và đa dạng nhưng lại chưa có nhiều công trình nghiên cứu quan tâm, nhất là về tiểu thuyết lịch sử ở Thái Nguyên.

Tiểu thuyết lịch sử là một thể loại quan trọng trong sự cách tân của nền văn học đương đại thời kì đổi mới với những thành tựu phong phú, đa dạng và sâu sắc. Nằm trong dòng chảy nói chung của tiểu thuyết Việt Nam đương đại, tiểu thuyết lịch sử Thái Nguyên cũng có sự vận động, phát triển theo một quy luật chung, hướng đến sự đổi mới cả nội dung và hình thức thể hiện.

Mặc dù chưa có được số lượng tác giả đông đảo, chưa nhiều tác phẩm được đánh giá cao như truyện ngắn, nhưng tiểu thuyết Thái Nguyên cũng bắt đầu có những thành tựu. Một số cây bút tiêu biểu của tiểu thuyết Thái Nguyên như: Vi Hồng, Ma Trường Nguyên, Phan Thái, Hồ Thủy Giang... Tuy viết không nhiều tiểu thuyết nhưng tác giả Hồ Thủy Giang đã tìm được tiếng nói riêng của mình khi cho ra đời những tiểu thuyết lịch sử. Đó là những tác phẩm gắn liền với dấu ấn và con người Thái Nguyên một thời. Tiểu thuyết của ông đã góp phần quan trọng làm sáng tỏ lịch sử địa phương Thái Nguyên. Chân dung và khuôn diện những người con anh hùng của vùng đất xứ Thái. Hồ Thủy Giang đã xuất bản 5 tiểu thuyết: *Tiếng súng bên sông Cầu*, *Những người mở đường*, *Tể tướng Lưu Nhân Chú*, *Thái Nguyên 1917* và *Con đường cát bụi* (trong đó có 4 tiểu thuyết viết về lịch sử, tuy nhiên *Tiếng súng bên sông Cầu* sau được sửa lại và lấy tên *Thái Nguyên 1917*). Ông cũng đã đạt 2 giải thưởng về tiểu thuyết vào năm 2013 và 2015 do Hội nhà văn và Bộ công an, Bộ giao thông đồng tổ chức. Chính vì vậy việc tìm hiểu, nghiên cứu và đánh giá toàn

diện về nội dung và nghệ thuật của tiểu thuyết lịch sử Hồ Thủy Giang là việc làm cần thiết để góp phần làm sáng tỏ đóng góp của tác giả cho văn học địa phương Thái Nguyên nói riêng và tiểu thuyết lịch sử Việt Nam nói chung.

Những năm gần đây, chương trình văn học địa phương đã bước đầu được quan tâm đưa vào một số tiết ở chương trình cấp THCS. Tuy nhiên chưa được chú trọng giảng dạy. Trong chương trình *Giáo dục phổ thông tổng thể năm 2018*, Bộ Giáo dục và Đào tạo đã có đổi mới sâu sắc toàn bộ chương trình phổ thông. Trong đó, thời lượng dành cho chương trình địa phương được chú trọng cả về thời lượng (số tiết nhiều hơn) và chương trình (chương trình mang tính mở, linh hoạt). Rõ ràng, công cuộc đổi mới giáo dục của Việt Nam hiện nay đã và đang rất quan tâm đến văn học địa phương. Do đó nghiên cứu văn học địa phương từ sáng tác của một tác giả tiêu biểu về đề tài lịch sử sẽ góp phần khẳng định giá trị văn học địa phương Thái Nguyên và là nguồn tư liệu hữu ích cho phần Văn học địa phương Thái Nguyên vốn đang thiếu tư liệu nghiên cứu và học tập.

Từ những lý do trên, chúng tôi lựa chọn đề tài “*Tiểu thuyết lịch sử của Hồ Thủy Giang*” làm luận văn thạc sĩ với mong muốn được góp sức mình vào việc gìn giữ những giá trị lịch sử văn hóa, văn học ở địa phương Thái Nguyên. Đây cũng là cơ hội để một giáo viên dạy văn học ở trường phổ thông như tôi tích lũy kiến thức về lịch sử văn hóa dân tộc Việt Nam nói chung và lịch sử văn hóa vùng đất Thái Nguyên nói riêng phục vụ cho công việc nghiên cứu, giảng dạy và truyền thụ cho học sinh của mình tình yêu và niềm tự hào về quê hương Thái Nguyên.

2. Lịch sử vấn đề

Nhà văn Hồ Thủy Giang viết nhiều thể loại như: thơ, tiểu thuyết, truyện ngắn, phê bình văn học, kịch bản phim truyện truyền hình. Có thể nói, ông thành công nhất với thể loại truyện ngắn khi ra mắt 13 tập truyện, được đánh giá cao qua các giải thưởng. Với tiểu thuyết, chỉ trong 3 năm (2015, 2016,

2017), Hồ Thủy Giang đã xuất bản liền 5 cuốn, trong đó có 2 tác phẩm được 3 giải thưởng của Trung ương. Qua những sáng tác của Hồ Thủy Giang, một số nhà nghiên cứu đã khẳng định những đóng góp cơ bản của ông cho văn học Thái Nguyên.

Về tiểu thuyết của Hồ Thủy Giang, đã có một số tác giả quan tâm nghiên cứu. Chúng ta có thể điểm qua các bài nghiên cứu, đánh giá như sau:

Trong đánh giá chung về tiểu thuyết Thái Nguyên, tác giả Nguyễn Huy Quát trong bài viết *Bước đầu nhận diện và đánh giá văn học Thái Nguyên với đề tài lịch sử* [30] đã nhận định: “Nhà văn Thái Nguyên viết về đề tài lịch sử đến nay chỉ đếm trên đầu ngón tay: Hồ Thủy Giang có 3 truyện, Ma Trường Nguyên có 2 truyện, Ngọc Thị Kẹo, Phan Thái, mỗi người 1 truyện” [30, tr.9]. Qua nhận định này, có thể thấy tác giả đã khẳng định vị trí rất quan trọng của Hồ Thủy Giang ở mảng đề tài về lịch sử trong văn học Thái Nguyên.

Tác giả Phạm Văn Vũ trong bài *Kiến giải lịch sử trong tiểu thuyết Tế tướng Lưu Nhân Chú* đăng trên báo văn nghệ Thái Nguyên (năm 2016) cho rằng, trong đời sống văn học đương đại, việc tìm ra con đường của tiểu thuyết đang ngày càng trở thành một vấn đề quan thiết. Giữa rất nhiều những hướng đi, tiểu thuyết lịch sử là một con đường hứa hẹn nhiều triển vọng. Một số nhà văn đã dành trọn tâm huyết và rất thành công trong hướng đi này, tiêu biểu như Hoàng Quốc Hải, Nguyễn Xuân Khánh, Nguyễn Quang Thân, Ưông Triều v.v.. Với *Tế tướng Lưu Nhân Chú*, Hồ Thủy Giang là nhà văn Thái Nguyên tiên phong lựa chọn khai thác thế giới đầy ẩn mật này. Tác giả đánh giá sức hấp dẫn của tiểu thuyết này là: “chất điện ảnh khá rõ trong kết cấu, kỹ thuật kể, cách dựng cảnh”[47].

Về tiểu thuyết *Những người mở đường*, đã có hội thảo tổ chức tại Thái Nguyên, tác giả Thanh Tâm đã có bài viết giới thiệu về *Hội thảo tiểu thuyết “Những người mở đường” của Hồ Thủy Giang* đăng trên báo Văn nghệ Thái Nguyên ngày 8/6/2017. Hội thảo này được tổ chức nhân dịp kỉ niệm ngày thành

lập lực lượng Thanh niên xung phong Việt Nam (15/7/1950) và 25 năm ngày 60 chiến sỹ thanh niên xung phong Đại đội 915, thuộc Đội 91 Thanh niên xung phong tỉnh Thái Nguyên hy sinh anh dũng khi đang làm nhiệm vụ tại ga Lưu Xá, thành phố Thái Nguyên (24/12/1972 - 24/12/2017). Ở Hội thảo, có nhiều tác giả là các nhà văn, nhà nghiên cứu phê bình, nhà làm phim, bạn đọc đã đưa ra những phân tích, luận giải, đánh giá tiểu thuyết *Những người mở đường* từ nhiều góc nhìn và cách tiếp cận khác nhau.

Có thể nhận thấy, nhìn chung các tham luận đều bày tỏ sự trân trọng đối với thành công về nội dung và nghệ thuật của cuốn tiểu thuyết này.

Ngày 28/8/2019, Hội thảo *Văn học Thái Nguyên với đề tài lịch sử* đã được Chi Hội Lí luận phê bình văn học và Hội văn học Nghệ thuật Thái Nguyên tổ chức tại tỉnh. Trong hội thảo, một số vấn đề về tiểu thuyết lịch sử đã được đặt ra và thảo luận. Tiểu thuyết lịch sử của Hồ Thủy Giang cũng được quan tâm đánh giá về các phương diện như đề tài, khuynh hướng, đặc điểm thể loại, thế giới nghệ thuật..., đáng chú ý có tham luận của các nhà nghiên cứu như Nguyễn Đức Hạnh, Cao Thị Hồng (*Tiểu thuyết Những người mở đường của Hồ Thủy Giang nhìn từ đặc điểm thể loại*) Phạm Văn Vũ (*Tiểu thuyết và vấn đề diễn giải lịch sử*), nhà văn Phan Thái... Các tác giả đã tập trung đi sâu vào cắt nghĩa, diễn giải những giá trị nổi bật như cách phản ánh hiện thực, cách nhìn nhận lịch sử và con người v.v..., đồng thời cũng thẳng thắn nêu lên những băn khoăn, tiếc nuối muốn trao đổi thêm về một số điểm còn chưa thành công của tác phẩm, như tính luận đề, kiểu kết thúc v.v... Tác giả Cao Thị Hồng đánh giá thành công của *Những người mở đường* qua bối cảnh thời đại mà tác giả tái hiện: “*Những trang viết phục dựng hiện thực chiến tranh là những trang viết cuốn hút và mang đến cho người đọc nhiều cảm xúc*” [30, tr.27].

Một số tác giả đã nhìn nhận thành công của tiểu thuyết Hồ Thủy Giang ở phương diện tính điện ảnh. Các tham luận đã xoay quanh vấn đề này như: tham luận của Trần Hình, Vi Phương, đạo diễn Đặng Tiến Sơn....